

Małgorzata Magdalena Hybka

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

ROZLICZANIE STRAT PONIESIONYCH PRZEZ OSOBY PRAWNE W POLSCE I INNYCH PAŃSTWACH UNII EUROPEJSKIEJ

1. Wstęp

Osoby prawne w swojej działalności gospodarczej dążą na ogół do maksymalizacji zysku. Działalność ta wiąże się jednak z ryzykiem. W jego wyniku niektóre podmioty gospodarcze zamykają dany rok podatkowy stratą. Może być ona spowodowana czynnikami zarówno egzogenicznymi, takimi jak np. pogorszenie się koniunktury gospodarczej, jak i endogenicznymi, których przykładem może być niesprawny system zarządzania daną jednostką. Prawo podatkowe we wszystkich państwach UE pozwala na złagodzenie negatywnych skutków ryzyka prowadzenia działalności gospodarczej przez stworzenie możliwości rozliczania strat w czasie. Zróżnicowanie zasad rozliczania strat w poszczególnych krajach wpływa na pozycję przedsiębiorców na rynkach międzynarodowych.

W Polsce od 1999 r. wydłużony został okres odliczania straty do pięciu lat po danym roku podatkowym, co zwiększyło możliwości wykorzystania tego elementu konstrukcji podatku dochodowego do celów planowania podatkowego przedsiębiorców. Podstawowym zadaniem tego planowania jest zastosowanie takiej strategii odliczania strat, która pozwoli na ich całkowite odliczenie od dochodu i obniżenie w ten sposób podatku dochodowego zgodnie z obowiązującym prawem podatkowym. Błędne założenia mogą spowodować, że podatnik nie odliczy straty lub odliczy ją w niepełnej wysokości, np. w sytuacji braku dochodów lub ich osiągnięcia przez ustawowy okres odliczania straty w wysokości niższej od tej straty. Przy odliczaniu straty podatnicy powinni uwzględnić także przewidywane zmiany konstrukcji podatku dochodowego od osób prawnych.

W artykule przeprowadzono analizę porównawczą zasad rozliczania strat przez osoby prawne w Polsce i w innych państwach UE, a jego celem jest ocena rozwiązań w tym zakresie przyjętych w naszym kraju przez pryzmat rozwiązań obowiązujących

jących w innych państwach UE. Ponadto przedstawiono w nim, jak zmieniały się deklarowane i odliczane straty przez osoby prawne w Polsce w latach 2000-2006.

2. Odliczanie straty poniesionej przez osoby prawne w Polsce

Stosownie do art. 7 ust. 5 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych [Ustawa z dnia 15 lutego...] odliczenie straty może nastąpić w kolejnych pięciu latach następujących po roku podatkowym jej poniesienia. Jednorazowe umniejszenie dochodu do opodatkowania nie może w żadnym roku z tego okresu przekroczyć 50% zadeklarowanej i podlegającej odliczeniu straty. W ramach powyższych ograniczeń podatnicy mają pełną swobodę wyboru roku i wysokości odliczanej straty. Przy rozliczaniu strat powinni oni zwrócić uwagę nie tylko na kolejność ich ponoszenia, lecz także na wysokość. Rozliczanie strat od najstarszych w sytuacji, gdy są one kwotowo niższe od strat późniejszych, może nie być dla podatnika rozwiązaniem optymalnym [Ziółek 2007, s. 150].

Przy rozliczaniu przez podatnika strat powinny być uwzględnione przewidywane zmiany elementów konstrukcji podatku dochodowego od osób prawnych, zwłaszcza stawki podatkowej. Obniżanie przez ustawodawcę tej stawki powoduje, że najbardziej opłacalne jest szybkie odliczanie straty (zob. tab. 1). W latach 2000-2006 w rezultacie trzykrotnego obniżenia stawki podatku dochodowego od osób prawnych stawka ta została zmniejszona z 30 do 19%. Przy odliczaniu straty istotne znaczenie ma również wybrany przez podatnika rok podatkowy. Podatnik opłaca bowiem podatek zawsze według stawki obowiązującej w pierwszym dniu roku podatkowego.

Ewentualne błędne decyzje w zakresie odliczenia straty, mające odzwierciedlenie w złożonym zeznaniu podatkowym czy też we wpłacanych zaliczkach na podatek, nie mają w każdym przypadku charakteru ostatecznego. Przepisy przewidują bowiem możliwość złożenia przez podatnika korekty zeznania podatkowego, w tym możliwość skorygowania wysokości odliczanych strat, w okresie pięciu lat, licząc od końca roku kalendarzowego, w którym powstał obowiązek podatkowy – art. 70, 81 i 81b *Ordynacji podatkowej* [Ustawa z dnia 29 sierpnia...].

W zakresie odliczania strat w Polsce obowiązują dodatkowe ograniczenia. Przy ustalaniu dochodu do opodatkowania nie uwzględnia się m.in. strat przedsiębiorców przekształcanych, łączonych, przejmowanych lub dzielonych – z wyjątkiem przekształcenia spółki kapitałowej w inną spółkę kapitałową. Odrębne regulacje dotyczą podatkowych grup kapitałowych, dla których strata w rozumieniu ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oznacza utratę statusu podatkowej grupy kapitałowej wraz z końcem roku podatkowego. Ograniczenia te zapobiegają m.in. odliczaniu strat przez inne podmioty niż podatnik, który poniósł stratę, oraz celowemu przejmowaniu podatników ze stratami z myślą o obniżeniu podatku dochodowego.

Tabela 1. Przykład odliczania straty stosownie do przepisów ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych

Rok podatkowy	Wysokość dochodu (w zł)	Wysokość straty (w zł)	Stawka podatkowa (w %)	Strata możliwa do odliczenia	Wysokość straty odliczonej w zeznaniach za rok podatkowy						Zmniejszenie ciężaru opodatkowania	
					2001	2002	2003	2004	2005	2006		
Podatnik A												
2000		250 000	30									
2001	300 000		28	125 000	125 000							35 000
2002	200 000		28	125 000								-35 000*
2003		20 000	27	0								
2004		70 000	19	0								
2005	125 000		19	125 000					125 000			23 750
2006		20 000	19	0								
Podatnik B												
2000		200 000	30									
2001	250 000		28	100 000	100 000							28 000
2002		120 000	28	0								
2003		80 000	27	0								
2004		100 000	19	0								
2005	300 000		19	250 000					250 000			47 500
2006	200 000		19	150 000						150 000		28 500

* W 2002 r. podatnik A nie skorzystał z prawa odliczenia od dochodu straty w wysokości 125 000 zł, co oznacza, że nie obniżył wtedy podatku dochodowego o kwotę 35 000 zł. Skorzystał on z tego prawa dopiero w 2005 r. Ze względu jednak na obniżenie stawki podatkowej z 28% w 2002 r. do 19% w 2005 r. mógł on obniżyć podatek dochodowy jedynie o 23 750 zł.

Źródło: opracowanie własne na podstawie art. 7 ust. 5 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych [Ustawa z dnia 15 lutego...].

3. Deklarowane i odliczone przez osoby prawne straty w Polsce w latach 2000-2006

Wysokość strat deklарowanych przez podatników w zeznaniach podatkowych za lata 2000-2006 charakteryzowała się tendencją spadkową przy jednoczesnym wzroście liczby podatników podatku dochodowego od osób prawnych deklарujących stratę (zob. tab. 2).

Tabela 2. Deklarowane i odliczone straty z działalności osób prawnych w Polsce w latach 2000-2006

Lata	Straty deklарowane			Straty odliczone od dochodu		
	wysokość (w tys. zł)	liczba podatników	średnia wysokość straty (w tys. zł)	wysokość (w tys. zł)	liczba podatników	średnia wysokość odliczonej straty (w tys. zł)
2000	26 935 243	65 139	413,50	3 701 615	18 203	203,35
2001	30 895 428	72 118	428,40	4 685 393	17 724	264,35
2002	30 448 505	81 294	374,55	5 854 678	17 921	326,69
2003	27 290 989	82 712	329,95	8 524 420	20 640	413,00
2004	22 237 011	82 839	268,44	10 922 756	23 573	463,36
2005	16 348 010	78 381	208,57	11 075 801	23 596	469,39
2006	17 805 786	81 419	218,69	9 621 977	22 403	429,50

Źródło: opracowanie własne na podstawie [*Raport Ministerstwa... 2007*, s. 3-15].

Średnia wysokość straty zadeklарowanej przez podatnika w zeznaniach podatkowych za 2006 r. była prawie o połowę niższa niż za rok 2000. W rozpatrywanym okresie najwyższe straty zadeklарowali podatnicy w zeznaniach za 2001 i 2002 r., jednocześnie liczba podatników korzystających z prawa do umniejszania dochodu o stratę była wówczas znacznie mniejsza niż w deklарacjach podatkowych za lata 2003-2006.

Ustawowe prawo do odliczenia od dochodu strat zadeklарowanych za poprzednie lata podatkowe było realizowane nierównomiernie w badanych latach. Średnia wysokość odliczonych od dochodu strat wzrosła z 203,35 tys. zł w 2000 r. do 429,50 tys. zł w roku 2006. Wzrost przeciętnej wartości odliczanych strat związany jest prawdopodobnie ze wzrostem dochodów deklарowanych przez podatników korzystających z ustawowego prawa do odliczeń. Zwiększenie dochodu pozwala podatnikom na szybsze skorzystanie z prawa do odliczenia straty. Wzrost wartości odliczanych strat wraz ze wzrostem dochodu potwierdza, że podatnicy w analizowanym okresie dążyli do jak najwcześniejszego umniejszenia dochodu o straty z lat poprzednich i tym samym do jak najwcześniejszego obniżenia podatku dochodowego. Udział odliczonych strat w deklарowanych dochodach przed odliczeniami wzrósł z 6% w zeznaniach za 2000 r. do 6,9% w zeznaniach za rok 2006. Jak już

wspomniano wcześniej, wpływ na decyzję dotyczącą roku podatkowego, w którym nastąpi odliczenie straty od dochodu, ma stawka podatkowa. Znaczna zmiana stawki podatkowej nastąpiła w roku 2004, kiedy to obniżono ją z 27 do 19%. W znacznym obniżeniu tej stawki można upatrywać podstawowej przyczyny wzrostu do 12% udziału odliczonych strat w dochodach podatników podatku dochodowego od osób prawnych w zeznaniach podatkowych za rok 2004.

4. Zasady odliczania strat w państwach Unii Europejskiej

Uregulowania dotyczące potrącania strat w „nowych” państwach UE są zbliżone. Dopuszcza się w nich możliwość odliczania strat jedynie w latach następujących po roku ich poniesienia (zob. tab. 3). Szczególna sytuacja dotyczy Estonii, gdzie opodatkowaniu podlega zysk spółki wyłącznie w przypadku jego podziału i wypłaty wspólnikom. Samym zaś spółkom nie przysługuje prawo do odliczenia straty od dochodu.

Tabela 3. Zasady odliczania strat od dochodu osób prawnych w „nowych” krajach UE

Kraj	Odliczanie strat w latach poprzedzających	Odliczanie strat w latach następujących
Cypr, Malta, Węgry	brak możliwości	bez ograniczeń
Czechy, Litwa, Łotwa, Słowacja, Słowenia, Bułgaria, Rumunia	brak możliwości	przez 5 lat
Estonia	brak możliwości	brak możliwości

Źródło: [Endres, Lüdicke 2006, s. 95-96; Worldwide... 2007, s. 47 i 309].

Inaczej jest w przypadku „starych” krajów UE. W niektórych z nich straty odliczane są także w latach poprzedzających ich poniesienie. W przypadku odliczania ich w latach następujących po roku ich poniesienia w większości krajów nie występuje w tym zakresie ograniczenie czasowe (zob. tab. 4). W Niemczech i Austrii, podobnie jak ma to miejsce w Polsce, ustawodawca wprowadził limity wysokości odliczonej straty w roku podatkowym.

W Niemczech odliczenie straty w roku poprzedzającym jej poniesienie jest możliwe tylko do kwoty 511 500 euro¹. Oprócz tego niemieckie prawo podatkowe przewiduje możliwość odliczenia straty w następnych (kolejnych) latach podatkowych, po roku, w którym poniesiono stratę. Jednorazowe odliczenie jest możliwe tylko do kwoty 1 miliona euro. Jeżeli strata przekracza tę kwotę, to od pozostałej części dochodu można odliczyć wspomnianą nadwyżkę straty, lecz tylko do wysokości 60% różnicy między zadeklarowanym dochodem a kwotą 1 miliona euro. Zgodnie z obo-

¹ § 10d ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych odnoszący się w swojej treści także do opodatkowania osób prawnych.

wiązującymi w Niemczech przepisami strata poniesiona w danym roku podatkowym jest odliczana najpierw od dochodu osiągniętego w roku poprzednim. Podatnikowi przysługuje jednak prawo do złożenia wniosku do organu podatkowego o wyrażenie zgody na odliczenie straty wyłącznie w kolejnych latach następujących po roku, w którym poniósł on stratę [Hybka 2005, s. 36-37].

Tabela 4. Zasady odliczania strat od dochodu osób prawnych w „starych” krajach UE

Kraj	Odliczanie strat w latach poprzedzających	Odliczanie strat w latach następujących
Austria	brak możliwości	bez ograniczeń, do 75% wartości dochodu podatkowego rocznie
Belgia, Dania, Luksemburg, Szwecja	brak możliwości	bez ograniczeń
Finlandia	brak możliwości	przez 10 lat
Holandia	przez 3 lata (obowiązkowo)	bez ograniczeń
Francja,	przez 3 lata (fakultatywnie)	bez ograniczeń
Grecja, Włochy	brak możliwości	przez 5 lat
Hiszpania	brak możliwości	przez 15 lat
Irlandia, Wielka Brytania	przez 1 rok (fakultatywnie)	bez ograniczeń
Niemcy	przez 1 rok do kwoty 511 500 euro	bez ograniczeń do kwoty 1 mln euro, powyżej tej kwoty tylko do 60% wartości pozostałego dochodu podatkowego
Portugalia	brak możliwości	przez 6 lat

Źródło: [Endres, Lüdicke 2006, s. 95-96].

We Francji, począwszy od 2004 r., podatnikom przysługuje prawo nieograniczonego odliczania straty poniesionej w danym roku podatkowym od dochodu w następnych latach podatkowych². Natomiast w przypadku odliczenia straty od dochodu w poprzednich latach podatkowych – w przeciwieństwie do innych państw dopuszczających odliczanie strat wstecz – podatnikom we Francji nie przysługuje prawo do zwrotu podatku. Powstała w rezultacie tego odliczenia wierzytelność może zostać zaliczona na poczet przyszłych zobowiązań podatkowych. Na przykład w 2006 r. spółka poniosła stratę w wysokości 70 000 euro. W latach poprzedzających osiągnęła dochód podlegający opodatkowaniu w wysokościach: 2004 r. – 50 000 euro i 2005 r. – 30 000 euro. Podatnik postanowił odliczyć stratę od całego dochodu osiągniętego w 2004 r. i w kwocie 20 000 euro od dochodu z 2005 r.

² Zasady odliczania strat reguluje art. 209 Code Général des Impôts (CGI), <http://www.legifrance.gouv.fr> (20.08.2007 r.).

Powstała z tego tytułu wierzytelność w wysokości 70 000 euro x 33,33% (stawka podatku) = 23 331 euro. Podatnik mógł wykorzystać tę wierzytelność do uregulowania swoich zobowiązań podatkowych w następnych latach podatkowych. Jeżeli nie skorzystał z tej możliwości w kolejnych pięciu latach, to wierzytelność ta podlegała wypłaceniu. W praktyce przedsiębiorstwo może również scedować omawianą wierzytelność. Przepisy podatkowe ograniczają jednak zakres takiej cesji. Przedsiębiorstwu przysługuje prawo do scedowania wierzytelności tego typu jedynie na rzecz banków.

Niektóre państwa UE wprowadziły szczególne zasady odliczania strat dla przedsiębiorstw rozpoczynających lub kończących działalność. Na przykład w Wielkiej Brytanii przedsiębiorstwa likwidujące działalność mogą odliczyć stratę poniesioną w ostatnim roku funkcjonowania od dochodu osiągniętego w trzech latach poprzedzających³. Podatnik, który poniósł stratę w ostatnim roku działalności, w sytuacji gdy kończył się on w 2007 r., może dokonać tego odliczenia jedynie do 31 stycznia 2013 r.

Kwestia zasad odliczania strat odgrywa szczególną rolę w przypadku przedsiębiorstw powiązanych. Niektóre państwa członkowskie nie dopuszczają bowiem możliwości odliczenia strat poniesionych przez przedsiębiorstwa tworzące grupę kapitałową. Ma to miejsce w przypadku Słowacji, Bułgarii, Belgii, Czech, Estonii, Węgier, Grecji, Litwy i Rumunii [Nicodème 2006, s. 26-27]. W pozostałych państwach prawo do odliczania strat przysługuje spółkom, których bezpośredni udział w kapitale innej spółki wynosi w zależności od kraju od 50 do 100%. W krajach UE występują zróżnicowane systemy odliczania strat przedsiębiorstw należących do grupy kapitałowej. W Irlandii, Wielkiej Brytanii oraz na Łotwie, Cyprze i Malcie przepisy podatkowe dopuszczają transfer strat. W Szwecji i Finlandii możliwe jest zaliczenie do kosztów podatkowych wkładów do spółek zależnych. W Holandii wyniki działalności spółek zależnych opodatkowane są na poziomie spółki dominującej. W pozostałych państwach możliwa jest konsolidacja dla wyniku podatkowego i opodatkowanie całej grupy kapitałowej. Z państw UE jedynie Austria, Dania, Francja (w wyjątkowych sytuacjach) i Włochy zezwalają na rozliczanie strat podmiotów zagranicznych należących do grupy kapitałowej [Tax Treatment... 2006, s. 9]. Inaczej wygląda sytuacja w zakresie odliczania strat poniesionych przez zakłady danego przedsiębiorstwa, a zlokalizowanych w różnych państwach. Zasady rozliczania strat w ich przypadku regulują umowy o unikaniu podwójnego opodatkowania.

W ostatnich dziesięciu latach większość państw UE wprowadziła znaczne zmiany zasad odliczania strat podatkowych. Ich zakres i charakter zależał przede wszystkim od prowadzonej polityki fiskalnej. Na przykład w Szwecji, Danii, Francji, Hiszpanii reguły odliczania strat zostały złagodzone [Fuest, Ritter 2006, s. 14]. Hiszpania przedłużyła też okres odliczania strat w następnych latach podatkowych

³ Art. 89 Income Tax Act 2007, *Carry back of losses on a permanent cessation of a trade*, Part 4, Chapter 2, <http://www.statutelaw.gov.uk> (20.08.2007 r.).

z 7 do 15 lat, a pozostałe państwa zrezygnowały w ogóle z ograniczenia długości okresu odliczenia straty. W Czechach, Wielkiej Brytanii czy Niemczech zaostrożono reguły odliczania strat przez ograniczenie możliwości ich odliczania od dochodu w latach poprzedzających rok poniesienia straty.

5. Zakończenie

W dobie postępującej globalizacji istotną rolę w stworzeniu korzystnych warunków do prowadzenia działalności gospodarczej w danym kraju spełniają podatki i inne daniny publiczne. W kwestii opodatkowania dochodów korporacji w Unii Europejskiej podejmowane są na szeroką skalę działania służące ujednoczeniu obowiązujących regulacji. Duże znaczenie w tym zakresie mają zarówno akty prawne, jak i orzecznictwo Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości. Pozwalają one nie tylko na uproszczenie opodatkowania dochodów korporacji, co służy obniżeniu kosztów ich działalności, lecz także na likwidację dyskryminacji podatkowej niektórych podatników [Neveling 2007, s. 2].

Z przeprowadzonej w artykule analizy wynika, że zasady rozliczania strat przez osoby prawne są w Polsce znacznie mniej korzystne niż w „starych” państwach UE i prawie takie same jak we wszystkich „nowych” państwach UE. Zasady te są ważne, ponieważ wpływają nie tylko na obniżenie ryzyka prowadzenia działalności gospodarczej, ale także na sytuację finansową przedsiębiorstw i ich pozycję konkurencyjną na rynku wspólnotowym. Przyczynia się to do uwzględniania tych zasad przez przedsiębiorstwa przy wyborze miejsca lokalizacji bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Z tego względu obowiązujące w Polsce rozwiązania w zakresie rozliczania strat powinny zostać dostosowane do zasad obowiązujących w „starych” państwach członkowskich.

Literatura

- Endres D., Lüdicke J., *Verlustberücksichtigung über Grenzen hinweg*, PricewaterhouseCoopers, Frankfurt am Main 2006.
- Fuest W., Ritter W., *Die Steuerbelastung der Unternehmen in Deutschland*, Deutscher Instituts-Verlag GmbH, Köln 2006.
- Hybka M.M., *Opodatkowanie dochodów osób fizycznych w Republice Federalnej Niemiec*, AE, Poznań 2005.
- Neveling N., *M&S loss relief victory promises tax payouts*, „Accountancy Age” 2007 no. 2.
- Nicodème G., *Corporate Tax Competition and Coordination in the European Union: What Do We Know? Where Do We Stand?*, European Commission, Brussels 2006.
- Raport Ministerstwa Finansów dotyczący rozliczenia podatku dochodowego od osób prawnych CIT-8 za lata 2000-2006*, Ministerstwo Finansów, Warszawa 2007.
- Tax Treatment of Losses in Cross-Border Situations*, Commission of the European Communities, Brussels 2006.

Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (tj. DzU 2000 nr 54, poz. 654 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. *Ordynacja podatkowa* (tj. DzU 2005 nr 8, poz. 60 z późn. zm.).

Worldwide Tax Guide 2007, PKF International, London 2007.

Ziółek Ł. (red.), *Międzynarodowe planowanie podatkowe*, Difin, Warszawa 2007.

RELIEF OF LOSSES INCURRED BY LEGAL ENTITIES IN POLAND AND OTHER EUROPEAN UNION MEMBER STATES

Summary

Corporations have always sought for new tax planning strategies. The basic aim of such strategies is the reduction of tax liabilities by means that are within the letter of the law. Loss relief may be considered as an attractive instrument in this regard. European Union Member States apply diversified restrictions concerning loss deduction. Some of them allow carrying forward of losses, others allow carrying backward as well. The main objective of this article is to provide an overview of the current regulations concerning loss relief in the European Union countries and point out some possibilities of applying it as a tax planning tool.